

Lakiosasto

23.7.1998

1

Työeläkelaitoksille

SUOMEN JA SAKSAN LIITTOTASAVALLAN VÄLINEN UUSI SOSIAALITURVASOPIMUS

Soveltamisohjeet

Suomen liittyminen Euroopan talousalueeseen (ETA) 1.1.1994 ja Euroopan unioniin (EU) 1.1.1995 aiheutti sen, että jäsenvaltioiden kanssa solmittuja sosiaaliturvasopimuksia on jouduttu muuttamaan. Tämän vuoksi myös Suomen ja Saksan sopimus on neuvoteltu uudelleen ja uusi sosiaaliturvasopimus kumoaa 1.10.1981 voimaan tulleen sosiaaliturvasopimuksen 1.8.1998 alkaen.

Sopimus vaikuttaa työeläkkeisiin kahdella tavalla. Ensiksikin uusi sosiaaliturvasopimus täydentää EU- ja ETA-alueella työeläkkeisiin sovellettavia EU:n sosiaaliturvasäännöksiä (tulevan ajan päällekkäisyyden estäminen eli ositus ja eläkkeen maksaminen EU- ja ETA-alueen ulkopuolelle). Toiseksi sopimusta sovelletaan myös sopimuspuolten alueella työskenteleviin, EU:n ja ETA:n ulkopuolisten valtioiden (ns. kolmansien maiden) kansalaisiin, joihin ei sovelleta EU:n sosiaaliturvasäännöksiä. Heidän osaltaan sopimuksessa enimmäkseen vain viitataan EU-säännöksiin.

Tässä yleiskirjeessä kerrotaan sopimuksen työeläkettä koskevista määräyksistä ja niiden soveltamisesta. Liitteenä on Saksan eläkejärjestelmän kuvaus.

Sopimusteksti on lähetetty eläkelaitoksille yleiskirjeen A 47/97 liitteenä. Asetus sopimuksen voimaansaattamisesta annettiin 24.7.1998 (544/1998).

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen
Helena Tapio

Lakiosasto

23.7.1998

2

SUOMEN JA SAKSAN LIITTOTASAVALLAN VÄLINEN UUSI SOSIAALITURVASOPIMUS

SISÄLLYSLUETTELO

1 Yleistä	3
2 Sopimuksen piiriin kuuluva lainsäädäntö	4
3 Henkilöt, joihin sopimusta sovelletaan	4
4 Sovellettavaa lainsäädäntöä koskevat säännöt	5
5 Eläkkeen hakeminen	6
6 Työeläkkeiden määräytyminen	6
6.1 Täysitehoisen työeläkkeen tulevan ajan ositus	6
Esimerkki	7
6.2 Perhe-eläke	8
Leskeneläke	8
Lapseneläke	8
7 Eläkkeen maksaminen	9
Suomen ja Saksan kansalaiset	9
Kolmansien maiden kansalaiset	9
8 Täytäntöönpanomenettely	10
9 Voimaantulosäännökset	10
Tarkistaminen	10
Liitteet	
Kuvaus Saksan eläkejärjestelmästä	

SUOMEN JA SAKSAN LIITTOTASAVALLAN VÄLINEN UUSI SOSIAALITURVASOPIMUS**1
YLEISTÄ**

Uusi Suomen ja Saksan liittotasavallan (jatkossa Saksa) välinen sosiaaliturvasopimus kumoaa 1.8.1998 alkaen aikaisemman, 1.10.1981 voimaan tulleen sosiaaliturvasopimuksen ja sen soveltamiseksi tehdyn eläkevakuutuksen hallintosopimuksen. Samalla kumoutuu maiden välinen 23.4.1979 allekirjoitettu sopimus työttömyysetuuksista.

Uusi sopimus vastaa periaatteiltaan EU:n sosiaaliturva-asetusten (ETY) 1408/71 ja (ETY) 574/72 sisältöä. Sopimuksessa viitataan laajalti suoraan näihin säännöksiin. Suomen ja Saksan välisissä tilanteissa joudutaan näin ollen tutkimaan sekä asetuksia että niitä mahdollisesti täydentäviä sopimusmääräyksiä. EU-säännöksistä ja niiden soveltamisesta on annettu yksityiskohtaiset ohjeet Eläketurvakeskuksen yleiskirjeessä A 48/96.

Sopimusta sovelletaan sekä EU- ja ETA-maiden kansalaisiin että kolmansien maiden kansalaisiin.

EU:n sosiaaliturvalainsäädäntö on ylikansallista lainsäädäntöä ja se syrjäyttää sen kanssa ristiriidassa olevat kansallisten lakien määräykset ja jäsenvaltioiden väliset sosiaaliturvasopimukset. Jäsenvaltioiden välisellä sosiaaliturvasopimuksella voidaan kuitenkin sopia EU-säännöksiä paremmista eduista ja estää tulevan ajan päällekkäisyys. Näin ollen tälläkään sosiaaliturvasopimuksella ei ole voitu rajoittaa EU-säännösten EU- ja ETA-kansalaisille antamia oikeuksia muutoin kuin tulevan ajan päällekkäisyyden estämiseksi (tulevan ajan ositus). Sopimuksessa on EU-säännöksiä edullisemmat säännöt työeläkkeen maksamisesta Suomen ja Saksan kansalaisille EU- ja ETA-alueen ulkopuolelle.

Kolmansien maiden kansalaisiin sovelletaan työeläkkeen osalta sopimuksen viittaussäännösten perusteella muita EU-säännöksiä, paitsi eläkkeen maksamista koskevaa 10 artiklaa, jossa säädetään etuuksien maksamisesta EU- ja ETA-maiden kansalaisille ETA-alueella.

Kolmansien maiden kansalaisia koskee sama tulevan ajan päällekkäisyyden estäminen (tulevan ajan ositusta) koskeva sopimusmääräys kuin EU- ja ETA-kansalaisia.

Jatkossa EU-mailla ja EU-maan kansalaisilla tarkoitetaan myös ETA-maita Islantia, Norjaa ja Liechtensteinia ja niiden kansalaisia.

2

SOPIMUKSEN PIIRIIN KUULUVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Uuden sopimuksen piiriin kuuluvat melkein samat lakisääteisen sosiaaliturvan alat kuin EU-asetuksessa 1408/71 (sopimuksen 2 artikla).

- sairaus- ja äitiysetuudet; Suomessa sairausvakuutusjärjestelmän ja kuntoutuksen lisäksi myös koko julkinen terveydenhuoltojärjestelmä
- työkyvyttömyysetuudet mukaan lukien ne, joiden tarkoituksena on ansiokyvyn ylläpitäminen tai parantaminen; Suomessa kansaneläke- ja työeläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeet, niihin liittyvät muut etuudet sekä eri lakien perusteella annettava kuntoutus
- vanhuusetuudet; Suomessa kansaneläke- ja työeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeet sekä työttömyys- ja osa-aika-eläke (käytännössä osa-aikaeläkettä ei myönnetä ETA-eläkkeenä, mutta se maksetaan ETA-alueelle)
- perhe-eläkkeet; Suomessa kansaneläke- ja työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeet
- työtapaturma- ja ammattitautietuudet
- hautausavustukset; Suomessa TEL:iin ja YEL:iin sekä MYEL:iin sidotut rekisteröidyt hautausavustukset ja avustukset tapaturmavakuutuslain perusteella.

Sopimuksessa on lisäksi EU-säännöksistä poikkeavia määräyksiä työttömyys- ja perhe-etuuksista. Nämä määräykset koskevat vain kolmansien maiden kansalaisia.

3

HENKILÖT, JOIHIN SOPIMUSTA SOVELLETAAN

Sopimusta sovelletaan sekä EU- ja ETA-kansalaisiin että ns. kolmansien maiden kansalaisiin.

Uudella sosiaaliturvasopimuksella on merkitystä ensisijaisesti niille, joita EU-säännökset eivät koske, eli ns. kolmansien maiden kansalaisille, heidän perheenjäsenilleen ja edunsaajilleen sekä asumisperusteisten etuuksien osalta henkilöille, jotka ovat kokonaan työelämän ulkopuolella (3 artikla).

Työeläkejärjestelmän kannalta on olennaisinta, että EU-säännöksiä sovelletaan henkilöön, joka on ollut vakuutettuna Suomessa tai Saksassa riippumatta hänen kansalaisuudestaan.

Lakiosasto

23.7.1998

5

Esimerkki Suomalainen työnantaja lähettää palveluksessaan olevan Venäjän kansalaisen tilapäisesti työhön Saksaan. Asetuksen 1408/71 sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan ratkaistaan, kummassa sopimusmaassa hänen sosiaaliturvansa on järjestettävä (sopimuksen 5 artikla; lähetetyn työntekijän todistus tai poikkeuslupa taikka pääsäännön mukaan vakuuttaminen työskentelymaassa).

Esimerkki Sekä Suomessa että Saksassa työeläkevakuutettuna olleen Viron kansalaisen eläke määrätään ja lasketaan aikanaan asetuksen 1408/71 säännösten mukaisesti.

Sopimuksessa on erityismääräyksiä, joita sovelletaan myös EU-säännösten piiriin kuuluviin (tulevan ajan ositus, eläkkeiden maksaminen EU-alueen ulkopuolelle ja tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanomenettely).

4

SOVELLETTAVAA LAINSÄÄDÄNTÖÄ KOSKEVAT SÄÄNNÖT

Työntekijöihin, sekä EU-kansalaisiin että kolmansien maiden kansalaisiin, sovelletaan viittausmääräysten perusteella suoraan EU-asetusten säännöksiä (asetuksen 1408/71 13-17 artiklat). Niissä on lähtökohtana sosiaaliturvan järjestäminen työskentelymaassa.

Myös asetusten erityissäännöksiä, jotka koskevat esimerkiksi seuraavia henkilöryhmiä, sovelletaan sellaisenaan myös kolmansien maiden kansalaisiin:

- lähetetyt työntekijät ja yrittäjät
- kansainvälisten kuljetusyriyten henkilökunta
- useassa maassa työskentelevät
- merimiehet.

EU-säännösten edellyttämät todistukset (E 101 - E 103) annetaan tämän sopimuksen nojalla myös kolmansien maiden kansalaisille. Suomen ja Saksan välillä ei ole sovittu asetuksista poikkeavista menettelytavoista. Sopimuksen täytäntöönpanossa on sovittu käytettävän E-lomakkeita, mutta lomakkeisiin merkitään lisäksi tunnus FIN/D (ja Saksa merkitsee D/FIN), kun on kysymys muista kuin EU- ja ETA-kansalaisista.

Suomessa Eläketurvakeskus antaa todistukset Suomen lainsäädännön piiriin kuuluville, kuten EU-tapauksissakin. Todistuksia haetaan

Lakiosasto

23.7.1998

6

Eläketurvakeskuksesta lomakkeella ETK 2132. Annettaviin todistuksiin merkitään henkilön kansalaisuus ja maininta siitä, että kysymyksessä on Suomen ja Saksan välisen sopimuksen mukainen todistus.

Osoite

ELÄKETURVAKESKUS
LA/Soveltamisjaosto
00065 ELÄKETURVAKESKUS

5

ELÄKKEEN HAKEMINEN

Koska sopimus perustuu EU-säännöksiin eikä toimeenpanosta ole erikseen sovittu, maiden väliset eläkehakemukset hoidetaan käytännössä samoin kuin EU-hakemukset.

Myös kolmansien maiden kansalaisten asioissa käytetään E-lomakkeita, mutta lomakkeisiin merkitään tunnus FIN/D. Vastaavasti Saksa merkitsee näissä tapauksissa lomakkeisiin tunnuksen D/FIN.

6

TYÖELÄKKEIDEN MÄÄRÄYTYMINEN

Sopimuksen viittaussäännöksen mukaan myös kolmansien maiden kansalaisten Suomen työeläke määräytyy ja lasketaan EU-eläkkeenä asetuksen 1408/71 ja sen liitteen VI mukaisesti eli aivan samalla tavalla kuin EU-kansalaisen eläke (asetuksen mukainen kansallinen, sosiaaliturvasopimuksen mukainen kansallinen ja pro rata -eläke ks. yleiskirje A 48/96 osa 4).

Itävallan uuteen sopimukseen on otettu erityissäännöksiä vapaakirjaeläkkeen laskemisesta kolmannen maan kansalaisille. Saksan sopimuksessa ei ole tällaisia määräyksiä eli heihin sovelletaan aina samoja sääntöjä kuin EU-kansalaisiin.

6.1

Täysitehoisen työeläkkeen tulevan ajan ositus

Sopimukseen on otettu Suomen tulevaa aikaa koskeva lisämääräys, jonka tarkoituksena on poistaa tulevaan aikaan perustuvien eläkkeiden päällekkäisyys. Tämä määräys koskee sekä EU-kansalaisia että kolmansien maiden kansalaisia ja se vastaa pohjoismaisen sopimuksen 15 artiklaa.

Lakiosasto

23.7.1998

7

Saksan kansallinen työkyvyttömyys- ja perhe-eläke sisältää aina tulevaa aikaa, jos eläketapahtuma sattuu ennen 60-vuoden iän täyttämistä. Saksan eläkkeessä on jo Saksan oman kansallisen lainsäädännön mukaan tulevaa aikaa vain siinä suhteessa kuin vakuutetulla on ollut vakuutusajaa Saksassa. Koska muussa maassa työskentely ei vaikuta Saksan tulevan ajan eläkkeeseen, sopimuksen ositusmääräys on Saksalle tarpeeton.

Saksan työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeessä on aina tulevaa aikaa, jos eläketapahtuma on sattunut ennen 60-vuoden iän täyttämistä. Siksi Suomen tulevaan aikaan perustuva vastaava eläke ositetaan aina, kun oikeus Saksan työkyvyttömyys- tai perhe-eläkkeeseen tällaisissa tapauksissa syntyy. Jos eläketapahtuma on sattunut 60 vuoden iän täyttämisen jälkeen, Saksan eläkkeessä ei ole tulevaa aikaa eikä ositusta tehdä. Toisin kuin pohjoismaisissa tilanteissa, Saksan tapauksissa ei siis tarvitse erikseen selvittää, onko työkyvyttömyys- tai perhe-eläke myönnetty tulevalla ajalla.

Saksa laskee tulevaa aikaa vain 60 vuoden ikään. Suomen työeläkelaskelmissa tuleva aika otetaan siitä huolimatta huomioon aina 65 vuoden ikään asti.

Esimerkki (sosiaaliturvasopimus, työkyvyttömyyseläke)

Henkilö on työskennellyt Saksassa ja Suomessa. Hän tulee työkyvyttömäksi 58-vuotiaana vuonna 1998 Suomessa työssä ollessaan.

TEL-työsuhte: 20 v = 240 kk
 Eläkepalkka: 10 000 mk/kk
 Ansaistu eläke: 3 100 mk/kk

Saksa: 9 v = 108 kk
 EU-aika: 348 kk
 (Saksa + Suomi)

Saksa	Suomi TEL	58v	Tuleva aika
108 kk	240 kk	TKV	84 kk

Sosiaaliturvasopimuksen mukainen kansallinen eläke:

$3\ 100 + 240/348 \times [(24 \times 10\ 000/1\ 000) + (60 \times 10\ 000/1\ 500)] =$
 $3\ 100 + 165,52 + 275,86 = 3\ 541,38$ mk/kk (yhteensovitus ei vaikuta)

Pro rata -eläke:

Teoreettinen eläke:

$348/240 \times 3\ 100 + [(24 \times 10\ 000/1\ 000) + (60 \times 10\ 000/1\ 500)]$
 $= 4\ 495 + 240 + 400 = 5\ 135$ mk/kk (yhteensovitus ei vaikuta)

Pro rata -eläke:

$240/348 \times 5\ 135 = 3\ 541,38$ mk/kk

Eläke myönnetään sosiaaliturvasopimuksen mukaisena kansallisena eläkkeenä = 3 541,38 mk/kk (kansallinen eläke ja pro rata -eläke ovat yhtä suuret).

6.2

Perhe-eläke

Leskeneläke

Leskeneläke määräytyy ja lasketaan EU-säännösten mukaisesti sekä EU-kansalaisille että kolmansien maiden kansalaisille. Perhe-eläkkeen pohjana oleva edunjättäjän eläke lasketaan ottaen lisäksi huomioon sopimuksen osittamissääntö.

Lapseneläke

Jos lapsi asuu EU-maassa, lapseneläke määräytyy EU-säännösten mukaan myös kolmansien maiden kansalaisten jälkeen. Sopimuksessa on suora viittaus asetuksen 8 lukuun. Lapseneläkkeestä vastaa ensisijaisesti lapsen asuinmaa (teoreettinen lapseneläke) ja toissijaisesti muu EU-maa, jossa edunjättäjä on myös työskennellyt (erotusetuus; ks. yleiskirjeet A 20/95, A 29/97 ja Lakiosaston tiedote 9/98).

Jos lapsi asuu EU-maiden ulkopuolella, Suomen lapseneläke määräytyy pelkästään Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan:

- 1) jos edunsaaja sai kuollessaan eläkettä, lapseneläke lasketaan edunjättäjälle myönnetystä eläkkeestä TEL:n 7 h §:n 3 momentin mukaisena murtolukuna. Näin menetellään riippumatta siitä, millainen eläke edunjättäjälle oli myönnetty (sosiaaliturvasopimuksen mukainen kansallinen tai pro rata -eläke);
- 2) jos edunjättäjä ei vielä ollut eläkkeellä, perhe-eläkkeen pohjana oleva edunjättäjän eläke lasketaan EU-säännösten ja sopimuksen osittamissäännön mukaisesti. Tämä perustuu TEL:n 7 h §:n

Lakiosasto

23.7.1998

9

momenttiin. Näin lasketusta edunjättäjän eläkkeestä lasketaan kansallinen lapseneläkkeen määrä TEL:n 7 §:n 3 momentin mukaisena murtolukuna.

Teoreettista lapseneläkettä ei siis lasketa, jos lapsi asuu EU-maiden ulkopuolella.

7

ELÄKKEIDEN MAKSAMINEN

Sopimuksessa on erilaiset määräykset työeläkkeiden maksamisesta toisaalta sopimusmaiden kansalaisille ja toisaalta kolmansien maiden kansalaisille. Kolmansien maiden kansalaisille työeläkkeet maksetaan sopimusmaihiin. Suomen ja Saksan kansalaisille työeläkkeet maksetaan sopimuksen erityismääräyksen nojalla laajemminkin.

Suomen ja Saksan kansalaiset

EU-asetuksessa ei ole säännöstä eläkkeiden maksamisesta kolmansien maihin, vaan siinä säännellään vain eläkkeiden maksamisesta EU-alueella. Tämän vuoksi uuteen sopimukseen on otettu sopimusmaiden kansalaisia koskeva määräys, jonka mukaan työeläkkeet maksetaan myös EU-maiden ulkopuolelle, jos ne maksetaan sinne maksajamaan omille kansalaisille.

Sopimusmääräys koskee vain Suomen ja Saksan kansalaisia, ei siis muiden EU-maiden kansalaisia. Muiden EU-maiden kansalaisille eläke maksetaan vain EU-alueelle. Sopimuksen mukaan Saksan kansalainen voi siis saada Suomen työeläkkeen, kuten suomalainenkin, ilman Eläketurvakeskuksen lupaa mihin maahan tahansa. Tällainen määräys oli jo aikaisemmassa sosiaaliturvasopimuksessa.

Esimerkki Saksassa ja Suomessa työskennelleen henkilön, joka on Saksan kansalainen, Suomen työeläke maksetaan ilman Eläketurvakeskuksen lupaa Brasiliaan.

Kolmansien maiden kansalaiset

Suomen työeläke maksetaan kolmansien maiden kansalaisille sopimusmaihiin eli Suomeen ja Saksaan.

Sopimuksessa ei ole määräystä työeläkkeiden maksamisesta kolmansien maiden kansalaisille muihin EU-maihin tai niiden ulkopuolelle. Maksaminen riippuu näin ollen kummankin sopimuspuolen omasta lainsäädännöstä. Suomen yksityisen puolen työeläkkeen maksamiseen heille sopimusmaiden ulkopuolelle tarvitaan näin ollen

aina Eläketurvakeskuksen lupa. Julkisen puolen eläkelaeissa ei ole eläkkeen ulkomaille maksamista koskevia rajoituksia.

Esimerkki Saksassa ja Suomessa työskennelleelle Venäjän kansalaiselle maksetaan työeläke Saksaan ilman Eläketurvakeskuksen lupaa. Hänelle ei makseta Suomen yksityisen puolen työeläkettä Venäjälle ilman Eläketurvakeskuksen lupaa.

8

TÄYTÄNTÖÖNPANOMENETTELY

Sopimuksessa säädetään tuomioistuinten, vakuutuslaitosten tai viranomaisten päätösten täytäntöönpanosta siltä osin kuin kysymys on sosiaaliturvamaksuja ja muita vaateita koskevista päätöksistä. Täytäntöönpanokelpoiset asiakirjat tunnustetaan toisessa sopimusvaltiossa. Täytäntöönpanossa noudatetaan kuitenkin sen sopimusvaltion lainsäädäntöä, jossa täytäntöönpano tapahtuu.

Tämän säännöksen perusteella voidaan esimerkiksi Suomen työeläkelakien mukaiset vakuutusmaksut periä saksalaisilta työnantajilta Saksasta, jos vakuutusmaksuvelvollisuus on laiminlyöty.

Koska EU-asetuksessa 1408/71 ei ole vastaavia säännöksiä, näitä säännöksiä sovelletaan myös EU/ETA -tapauksissa.

9

VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSET

Sopimuksen voimaantulosta lukien sovelletaan vastaavasti EU-asetusten säännöksiä ja niitä menettelytapoja, joista on sovittu EU-yleiskirjeessä A 48/96.

Tarkistaminen

Eläkkeensaajalla on oikeus, kuten EU-tapauksissakin, hakemuksesta tarkistuttaa eläkkeensä sopimuksen mukaisiksi. Vaikka suojasäännöstä ei varsinaisesti ole, tarkoituksena ei ole pienentää jo maksussa olevien työeläkkeiden yhteismäärää. Hakemus on vapaamuotoinen.

EU- tai ETA-kansalaisten eläkkeen määrä ei voi sopimuksen perusteella suurentua, koska heille eläke on jo myönnetty joko asetuksen mukaisena pro rata -eläkkeenä tai täydellä tulevalla ajalla.

Käytännössä sopimuksen tarkistamismahdollisuus koskee työeläkkeen osalta siis ainoastaan kolmansien maiden kansalaisia. Kolmansien maiden kansalaisten eläkkeiden yhteismäärä voi muuttua, jos eläke aikaisempien säännösten mukaan on ollut vapaakirja, johon nyt uuden sopimuksen mukaan lisätään tulevaa

Lakiosasto

23.7.1998

11

aikaa (tulevan ajan pro rata -eläke). Myös tarkistustapauksissa edellytetään, että kolmannen maan kansalaisella on työskentelyä vähintään 12 kuukautta Suomen työeläkelakien alaisuudessa eläketapahtuman ja sitä välittömästi edeltäneen kymmenen kalenterivuoden aikana. Edellytys koskee myös niitä eläkkeitä, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen 1.1.1996.

Yhteismäärä voi muuttua myös niissä kolmansien maiden kansalaisten eläkkeissä, jotka ovat jo sisältäneet tulevan ajan. Vanhan sopimuksen mukaan tulevaan aikaan perustuva eläke voitiin puolittaa, jos oikeus siihen syntyi kummankin maan lainsäädännön mukaan. Uuden sopimuksen mukaan tuleva aika ositetaan kuten yleiskirjeen 6.1 kohdassa on selostettu.

Esimerkki: Japanilaiselle Suomessa ja Saksassa vakuutettuna olleelle myönnetty Suomen tulevan ajan työeläke on määräytynyt vanhan sopimuksen mukaan siten, että tulevan ajan eläke on sopimuksen mukaan puolitettu. Uuden sopimuksen mukaan eläke voidaan osittaa vakuutuskausien suhteessa, joten Suomen työeläke ja samalla eläkkeiden yhteismäärä saattaa tulla suuremmaksi.

Koska uudessa sopimuksessa noudatetaan asetuksen säännöksiä, vertaillaan sekä Suomen että Saksan eläkkeiden yhteismäärää vanhan sopimuksen ja uuden sopimuksen mukaan. Jos eläkkeiden yhteismäärä nousee ja eläkkeensaaja haluaa eläkkeensä uuden sopimuksen mukaisina, eläkelaitos antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen ja ilmoittaa siitä Eläketurvakeskukselle. Eläketurvakeskus ilmoittaa uudesta päätöksestä saksalaiselle yhdyslaitokselle.

Eläke tarkistetaan yleensä tarkistushakemusta seuraavan kuukauden alusta. Jos kolmannen maan kansalainen kuitenkin hakee tarkistusta kahden vuoden kuluessa sopimuksen voimaantulosta eli 31.7.2000 mennessä, eläke tarkistetaan sopimuksen mukaiseksi sopimuksen voimaantulosta eli 1.8.1998 lukien.

Jos eläkeasia on sopimuksen voimaantulovaiheessa ratkaistavana ja eläkettä tulee myönnettäväksi myös ajalle ennen sopimusmuutosta, henkilöllä on mahdollisuus saada eläkkeensä

- a) vanhan sopimuksen määräysten mukaisena tai
- b) uusien määräysten mukaisena, jos se on hänelle edullisempaa.

Ajalle ennen sopimuksen voimaantuloa eläke myönnetään aina vanhan sopimuksen mukaisena.

Eläketurva Saksassa

Sisällys

1. Yleistä
2. Vähimmäiseläketurva
3. Työeläketurva
 - 3.1. Työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläketurva
 - 3.1.1. Hallinto
 - 3.1.2. Rahoitus
 - 3.1.3. Verotus
 - 3.1.4. Vakuutusaika
 - 3.1.5. Vanhuuseläke
 - 3.1.6. Työkyvyttömyyseläke
 - 3.1.7. Perhe-eläke
 - 3.1.8. Mahdollisuus siirtyä varhennetulle eläkkeelle
 - 3.1.9. Vapaaehtoinen vakuutus
 - 3.2. Yrittäjien eläketurva
4. Lisäeläketurva
5. Työssä tai eläkkeellä toisessa maassa
6. Osoitteita
7. Kirjallisuus

Eläketurva Saksassa

1. Yleistä

Valuuttakurssi: 1 Saksan markka (DEM) = 3,03574 FIM (keskikurssi huhtikuu 1998)

Saksassa pakollinen, lakisääteinen eläketurva perustuu työntekoon, asumiseen perustuvaa vähimmäiseläketurvaa ei ole. Niillä, jotka eivät kuulu pakollisesti lakisääteiseen eläkevakuutukseen, on mahdollisuus liittyä siihen vapaaehtoisesti.

Pakollisesti vakuutettuja ovat kaikki palkkatyötä tekevät, oppisopimussuhteessa olevat sekä osa itsenäisistä ammatinharjoittajista. Eläkevakuutuksesta samoin kuin muista sosiaalivakuutuksista on säädetty sosiaalilaissa (Sozialgesetzbuch). Sen soveltamispiiristä on vapautettu joitakin työntekijäryhmiä, joiden eläketurvasta on säädetty erillislaeilla.

Sosiaalilakia on sovellettu vuodesta 1992 lähtien sekä ruumiillista työtä tekeviin työntekijöihin että toimihenkilöihin. Aikaisemmin erilliset työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläkevakuutukset muodostavat näin yhtenäisen kokonaisuuden. Niillä on kuitenkin edelleen erilliset hallinto-organisaatiot. Myös kaivostyöntekijöihin sovelletaan sosiaalivakuutuslakia, mutta laissa on heitä koskevia erityismääräyksiä. Etuudet poikkeavat siksi jonkin verran työntekijöiden ja toimihenkilöiden etuuksista. Kaivosmiesten eläkevakuutuksella on myös oma hallinto-organisaationsa.

Itsenäisistä ammatinharjoittajista sosiaalivakuutuslakia sovelletaan mm. itsenäisiin opettajiin ja hoitoalan ammattilaisiin kuten kättilöihin sekä rannikkolaivureihin ja käsityöläisiin. Näiden ammatinharjoittajien eläketurva on siten samanlainen kuin kohdassa 3.1. on kerrottu työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläketurvasta.

Sosiaalilain soveltamispiiristä on vapautettu mm. valtion virkamiehet, armeijan palveluksessa olevat, tuomarit sekä joitakin muita julkisen sektorin työntekijöitä, joiden eläketurvasta on säädetty erikseen. Myös maanviljelijöiden sekä taiteilijoiden ja freelancer-toimittajien ja kirjailijoiden eläketurvasta on säädetty erillisillä laeilla.

Suurin osa itsenäisistä yrittäjistä jää pakollisen, lakisääteisen eläkevakuutuksen ulkopuolelle. Joillakin ns. vapaiden ammattien harjoittajilla kuten lääkäreillä, apteekkareilla, lakimiehillä ja arkkitehdeillä on kuitenkin omia ammatillisia eläkevakuutuksia. Ne ovat pakollisia ammatissa toimiville, mutta ne eivät ole lakisääteisiä eivätkä siten kuulu lakisääteiseen sosiaalivakuutukseen.

Työnantajan vapaaehtoisesti järjestämä lisäeläketurva on Saksassa yleistä. Arviolta 50 prosentille yksityisen sektorin työntekijöistä on järjestetty tällaista lisäeläketurvaa. Lisäksi julkisen sektorin työntekijöillä on omat lisäeläkejärjestelmänsä.

2. Vähimmäiseläketurva

Saksassa ei ole vähimmäiseläkejärjestelmää eikä erityisiä eläkeläisille maksettavia etuuksia. Jos eläkeläisen tai eläkeikäisen toimeentulo ei ole riittävä, hänelle voidaan maksaa

yleistä toimeentulotukea. Toimeentulotukeen voidaan maksaa lisäosaa vanhuksen tai työkyvyttömän erityisiin menoihin.

3. Työeläketurva

3.1. Työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläketurva

Työntekijöiden lakisääteinen eläketurva on peräisin vuodelta 1889, jolloin annettiin ensimmäinen työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutuslaki. Toimihenkilöitä koskeva ensimmäinen laki annettiin vuonna 1911. Työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläketurva yhtenäistettiin vuonna 1957, jolloin eläketurvaa muutoinkin uudistettiin merkittävästi. Seuraava huomattava uudistus tehtiin vuonna 1972, jolloin mm. itsenäiset yrittäjät ja kotiäidit saivat mahdollisuuden liittyä vakuutukseen. Viimeinen laaja reformi käynnistettiin vuonna 1992. Uudistuksessa mm. yhtenäistettiin lainsäädäntöä, muutettiin eläketurvan rahoituksen jakautumista sekä eläkkeiden laskukaavaa, indeksitarkistusmenettelyä ja eläkeikiä.

Saksojen yhdistymisen (vuonna 1990) jälkeen aikaisempi Saksan liittotasavallan eläketurvaa koskeva lainsäädäntö on saatettu asteittain voimaan myös uusissa osavaltioissa. Yhtenäistä lainsäädäntöä on pääpiirteissään sovellettu vuoden 1992 alusta, jolloin kaikki entisen DDR:n lainsäädännön mukaiset eläkkeet muutettiin liittotasavallan lainsäädännön mukaisiksi. Useita siirtymäkauden määräyksiä on kuitenkin edelleen voimassa. Niillä on mm. turvattu aikaisempi eläkkeen taso. Eläke voitiin vuoden 1996 loppuun asti myöntää entisen DDR:n lainsäädännön mukaisena, jos eläke näin laskettuna oli suurempi kuin uuden Saksan lainsäädännön mukainen eläke. Siirtymäkauden määräyksiin on joiltakin osin viitattu jäljempänä.

3.1.1. Hallinto

Toimihenkilöiden eläkevakuutusta hoitaa koko maan alueella liittotasavallan toimihenkilöiden vakuutuslaitos (Bundesversicherungsanstalt für Angestellte, BfA). Työntekijöiden eläkevakuutuksen hoito on puolestaan hajautettu 23:lle alueelliselle vakuutuslaitokselle (Landesversicherungsanstalten, LVA).

Kolmella ammattiryhmällä on kuitenkin omat vakuutuslaitoksensa. Liittotasavallan rautateiden työntekijöiden eläkevakuutusta hoitaa liittotasavallan rautateiden vakuutuslaitos (Bundesbahn-Versicherungsanstalt), merenkulkualan työntekijöiden ja toimihenkilöiden vakuutusta merenkulkijoiden vakuutuskassa (Seekasse) ja kaivosalalla työskentelevien vakuutusta liittotasavallan kaivostyöntekijöiden vakuutuskassa (Bundesknappschaft).

Vakuutuslaitosten yhteisiä asioita hoitaa Saksan eläkevakuutuslaitosten liitto (Der Verband Deutscher Rentenversicherungsträger, VDR).

Kaikkien vakuutuslaitosten ja vakuutuslaitosten liiton hallinnosta vastaavat työntekijät ja työnantajat yhtä suurella edustuksella. Ainoastaan kaivostyöntekijöiden vakuutuskassassa on työntekijöiden edustus suurempi (2/3) kuin työnantajien (1/3).

Vakuutusmaksujen kokoamisesta huolehtivat sairausvakuutuskassat, jotka toimittavat maksut edelleen eläkevakuutusta hoitaville laitoksille.

Lakisääteisen eläkevakuutuksen ylin valvonta on liittotasavallan työ- ja sosiaaliministeriöllä (Der Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, BMA).

3.1.2. Rahoitus

Eläkevakuutuksen rahoitus perustuu jakojärjestelmään. Eläkkeet rahoitetaan pääosin työnantaja- ja työntekijämaksuin, lisäksi valtio osallistuu rahoitukseen. Vuonna 1995 valtion osuus maksutulosta oli noin 21 %.

Sekä työntekijän että työnantajan eläkevakuutusmaksu on 10,15 % palkasta, yhteensä 20,3 %. Vakuutusmaksun perusteena olevan tulon yläraja on vanhoissa osavaltioissa 1.1.1998 alkaen 8400 markkaa kuukaudessa (n. 25500 FIM) ja uusissa osavaltioissa 7000 markkaa kuukaudessa (n. 21250 FIM). Jos kuukausitulot vanhoissa osavaltioissa ovat alle 620 markkaa (n. 1900 FIM) ja uusissa alle 520 markkaa (n. 1600 FIM), maksaa työnantaja koko vakuutusmaksun yksin.

Jos kuukausitulot jatkuvassa toimessa ovat alle 620 markkaa (uusissa osavaltioissa alle 520 markkaa) ja viikoittainen työaika on alle 15 tuntia, ei vakuutusmaksuja peritä eikä eläkettä kartu. Vakuutusmaksuja ei peritä myöskään lyhyestä, määräaikaisesta työstä, jos työn kesto on etukäteen sovittu tai se on työn luonteen vuoksi selvä. Työ katsotaan lyhytaikaiseksi, jos se kestää korkeintaan kaksi kuukautta tai 50 päivää vuodessa. Työtulojen suuruudella ei tällöin ole merkitystä. Työntekijä ei tällaisen työn perusteella ole vakuutettu. Useammat lyhytaikaiset työt tai työsuhteet saman vuoden aikana lasketaan kuitenkin yhteen, jolloin vakuutusmaksu- ja vakuutusvelvollisuus voi syntyä.

3.1.3. Verotus

Työnantaja voi vähentää lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut verotuksessa kokonaan. Työntekijä voi vähentää maksuista osan.

Maksussa olevasta eläkkeestä vain osa on verotettavaa tuloa. Verotettava osuus riippuu eläkkeensaajan iästä eläkkeen alkaessa ja on sitä suurempi, mitä nuorempi eläkkeensaaja on. Jos eläkkeensaaja on 65-vuotias eläkkeen alkaessa, on verotettava osuus vuosieläkkeestä 27 %. Verotettavasta osuudesta voidaan lisäksi tehdä vähennyksiä niin, että käytännössä pelkkää lakisääteistä eläkettä saava ei joudu maksamaan veroa.

3.1.4. Vakuutusaika

Pakollista vakuutusaikaa on palkallinen työskentelyaika, oppisopimusaika, varusmies- tai siviilipalveluaika, ns. lastenkasvatusaika sekä aika, jolta vakuutetulle maksetaan sairausajan päivärahaa tai työttömyysetuutta. Sosiaalilaissa ei ole alaikärajaa vakuutukseen kuumiselulle. Hyvin lyhyiden työsuhteiden tai vähäisten ansioiden perusteella ei työntekijää kuitenkaan vakuuteta (ks. kohta 3.1.2.)

Pakollisen vakuutusajan lisäksi on olemassa useita muita ns. eläkeoikeudellisia aikoja, jotka vaikuttavat eläkeoikeuden syntymiseen ja eläkkeen määräytymiseen. Jäljempänä eri eläkelajien yhteydessä selvitetään niiden merkitystä tarkemmin.

Eläkeoikeudellinen aika voidaan jakaa *vakuutusmaksukausiin, maksuvapautusaikoihin ja ns. huomioon otettaviin aikoihin.*

Vakuutusmaksukausia (Beitragszeiten) ovat pakolliset ja vapaaehtoiset vakuutusmaksuajat. Pakollista vakuutusmaksuaikaa ovat edellä mainitut pakolliset vakuutusajat. Myös sairaus- ja työttömyyspäivärahan maksuajoilta maksetaan vakuutusmaksut. Pakolliseksi vakuutusmaksuajaksi luetaan myös ns. lastenkasvatusajat (Kindererziehungszeiten) vaikka vakuuteulta itseltään ei peritä maksua näiltä ajoilta. Lastenkasvatusaikaa voidaan lukea hyväksi kolme vuotta lapsen syntymästä jommallekummalle lapsen vanhemmista. Jos molemmat vanhemmat ovat lapsen huoltajia luetaan lastenkasvatusajat lähtökohtaisesti äidin eläkkeeseen. Vanhemmat voivat kuitenkin sopia lastenkasvatusaikojen jakamisesta keskenään haluamallaan tavalla. Tällainen kirjallinen sopimus tulee toimittaa vakuutuslaitokselle yleensä ennen lastenkasvatusaikaa, sillä muutoksia voidaan tehdä takautuvasti vain kahden kuu-kauden ajalta. Lastenkasvatusaikojen hyväksilukeminen edellyttää, että lapsi on asunut Saksassa kyseisen ajan.

Maksuvapautusajoilla (beitragsfreier Zeiten) hyvitetään aikoja, joina vakuutettu on estynyt tekemästä työtä ja maksamasta vakuutusmaksuja. Maksuvapautusaikoja on kolmentyyppisiä: ns. mukaanluettavat ajat (Anrechnungszeiten), tuleva aika (Zurechnungszeit) ja ns. korvaava aika (Ersatzzeit).

Mukaanluettavaa aikaa ovat työttömyysajat, palkattomat sairausajat, raskaus- ja äitiyslomaajat siltä osin kuin nämä eivät ole pakollista vakuutusaikaa sekä ajat, joina vakuutettu 17 vuotta täytettyään on käynyt koulua tai opiskellut ammattikoulussa tai korkeakoulussa ja suorittanut loppututkinnon. Koului- ja opiskeluaikoja voidaan katsoa mukaanluettavaksi ajaksi yhteensä enintään kolme vuotta. Tämän ylittävältä ajalta voidaan maksaa vapaaehtoisia vakuutusmaksuja. Mukaanluettavaa aikaa on myös esim. työkyvyttömyyseläkkeen maksuaika.

Tuleva aika otetaan mm. työkyvyttömyyseläkkeiden ja perhe-eläkkeiden laskennassa huomioon kokonaan 55 vuoden täyttämiseen asti ja sen jälkeisestä ajasta kolmannes 60 vuoden ikään asti.

Korvaavaa aikaa ovat erilaiset sotaan liittyvät vakuutusmaksuttomat kaudet. Niitä ei oteta huomioon enää vuoden 1991 jälkeiseltä ajalta.

Huomioon otettavaa aikaa (Berücksichtigungszeit) on lapsenhoitoaika lapsen syntymästä siihen asti kunnes lapsi täyttää 10 vuotta siltä osin kuin tätä aikaa ei ole jo otettu huomioon lastenkasvatusaikana. Huomioon otettavaa aikaa on myös aika, jonka vakuutettu on hoitanut kotona jatkuvan avun tarpeessa olevaa henkilöä. Huomioon otettava aika vaikuttaa eläkeoikeuteen ja eläkkeen määräytymiseen vain rajoitetusti (ks. kohta 3.1.5. Eläkkeen määräytyminen).

3.1.5. Vanhuuseläke

Oikeus eläkkeeseen

Oikeus eläkkeeseen edellyttää viiden vuoden ns. yleisen odotusajan (allgemeine Wartezeit) täyttämistä. Tähän aikaan luetaan vakuutusmaksukausien lisäksi korvaava aika (ks. kohta 3.1.4.). Yleinen eläkeikä sekä miehillä että naisilla on 65 vuotta. Eläkkeen myöntäminen 65 vuoden iässä ei edellytä työnteon lopettamista. Vanhuuseläkkeen varhennusmahdollisuuksista on kerrottu kohdassa 3.1.8.

Eläkkeen määräytyminen

Eläke määräytyy koko työhistorian aikaisten tulojen ja vakuutusajan pituuden perusteella seuraavan kaavan mukaan:

KUUKAUSIELÄKE = HENKILÖKOHTAISET TULOPISTEET X ELÄKELAJIKERROIN X VOIMASSA OLEVA ELÄKEARVO

* Henkilökohtaisten tulopisteiden laskemiseksi määrätään vakuutetun kunakin vakuutusvuonna ansaitsemat tulopisteet jakamalla vakuutetun vakuutusmaksun perusteena olleet tulot kaikkien vakuutettujen vakuutusmaksun perusteena olleiden tulojen keskiarvolla. Yksi tulopiste karttuu siten vakuutetulle, jolla on vuoden ajan ollut kaikkien vakuutettujen keskimääräisiä ansioita vastaavat tulot. Henkilökohtaiset tulopisteet saadaan, kun vakuutetun koko vakuutusajan tulopisteiden summa kerrotaan tulokertoimella (Zugangsfaktor), joka määrää mahdollisen varhennusvähennyksen tai lykkäyskorotuksen suuruuden. Kerroin on yksi silloin, kun vähennystä tai korotusta ei tehdä.

* Eläkelajikerroin vaihtelee eri eläkelajeissa. Vanhuuseläkkeen eläkelajikerroin on yksi. Esim. osatyökyvyttömyyseläkkeessä se on 0,6667.

* Voimassa oleva eläkearvo on vuosittain tarkistettava suure. Vuonna 1998 se on 47,65 markkaa (1.7.98 - 30.6.99). Yhden tulopisteen perusteella kertyy eläkearvon suuruisen kuukausieläke. Eläkearvo on alunperin määrätty siten, että se on vastannut 1,5 %:n vuosikarttumaa kaikkien vakuutettujen keskitulojen suuruisista tuloista laskettuna.

Joillekin pakollisille vakuutusmaksuajoille annetaan tulopisteitä tietty vähimmäismäärä todellisista tuloista riippumatta tai niiden lisäksi. Ns. lastenkasvatusajalta tulopisteitä annetaan 0,0708 kuukautta kohti (0,85 vuodessa) mahdollisten ansiotyöstä saatavien tulopisteiden lisäksi. Lastenkasvatusajalta karttuu siten eläkettä myös mahdollisen samanaikaisen ansiotyön ohella. Näin karttuvien eläkepisteiden määrä ei voi kuitenkaan ylittää eläkepisteiden enimmäismäärää kyseisenä vuonna. Varusmiespalveluajalta pisteitä karttuu vähintään 0,0625 kuukautta kohti (0,75 vuodessa).

Eläkettä karttuu myös maksuvapautusajoilta (ks. kohta 3.1.4.). Näiden aikojen tulopisteiden arvo määräytyy sen mukaan, kuinka paljon pakolliselta vakuutusmaksuajalta on keskimäärin karttunut pisteitä. Tätä keskiarvoa laskettaessa otetaan huomioon koko se aika, jolta vakuutusmaksuja olisi periaatteessa voitu maksaa eli aika 16 ikävuoden täyttämisestä eläketapahtumaan asti. Tästä ajasta vähennetään ainoastaan maksuvapautusajat. Muut ajat, joilta vakuutusmaksuja ei ole maksettu, pienentävät siten keskiarvoa ja keskiarvon mukaan

määräytyvää maksuvapautusaikojen pisteiden arvoa ja näin edelleen lopullisen eläkkeen määrää.

Maksuvapautusaikojen tulopisteitä määrättäessä ns. huomioon otettavalle ajalle (ks. kohta 3.1.4) annetaan laskennallisia tulopisteitä 0,0625 kuukautta kohti. Näin huomioon otettava aika (mm. lapsenhoitoaika) nostaa maksuvapautusaikojen tulopisteiden arvoa. Jos huomioon otettavalle ajalle ei määrättäisi pisteitä ja se kuitenkin luettaisiin ajaksi, jolta vakuutusmaksuja olisi periaatteessa voitu maksaa, alenisi maksuvapautusaikojen tulopisteiden arvo.

Ns. uusissa osavaltioissa eläke määräytyy muutoin samoin kuin edellä, mutta voimassa oleva eläkearvo on matalampi kuin vanhoissa osavaltioissa. Vuoden 1999 kesäkuun loppuun asti se on 40,87 markkaa. Myös kaikkien vakuutettujen vakuutusmaksun perusteena olevat keskiansiot lasketaan uusissa osavaltioissa erikseen.

Eläkkeen tarkistaminen

Eläkkeitä tarkistetaan vuosittain heinäkuun alusta tarkistamalla voimassa olevaa eläkearvoa. Eläkearvoa tarkistettaessa otetaan huomioon brutto- ja nettopalkkojen sekä nettoeläkkeiden kehitys vertaamalla edellisen ja sitä edellisen vuoden palkkoja ja eläkkeitä. Tarkoituksena on, että samalla kun eläkkeitä nostetaan yleisen ansiotason kehityksen mukaan, säilyy nettoeläkkeen suhde nettopalkkaan vakaana. Vuodesta 1999 alkaen vaikuttaa eläkearvon tarkistukseen myös 65 vuotta täyttäneiden odotettavissa olevaa elinajan kasvua kuvaava kerroin. Ennen vuotta 1992 tarkistukset tehtiin bruttopalkkojen kehityksen perusteella.

Eläkkeen maksaminen

Eläkkeet maksetaan 12 kertaa vuodessa. Eläkkeen maksaminen ei edellytä työnteon loppettamista, mutta alle 65-vuotias voi eläkkeen ohella ansaita enintään 620 markkaa kuukaudessa (n. 1900 FIM). 65 vuotta täyttänyt eläkkeensaaja voi ansaita vapaasti menettämättä eläkettään. Jos eläkkeen ottamista lykätään 65 vuoden iästä, maksetaan lykkäyskorotusta 0,5 % jokaista lykkäyskuukautta kohden, kuitenkin enintään 67 vuoden ikään asti.

Eläkeoikeuden jakaminen avioeron yhteydessä

Avioerotilanteissa on vuodesta 1977 lähtien jaettu aviopuolisolle karttunut eläkeoikeus tasan puolisoitten kesken. Jako tehdään perheoikeuden päätökseen perustuen sekä lakisääteisissä että vapaaehtoisissa lisäeläkejärjestelmissä. Jako tehdään siten, että avioliiton aikana enemmän eläkettä kartuttanut puoliso luovuttaa eläkeoikeutta vähemmän ansainneelle puolisolle niin paljon, että avioliiton ajalta karttuneet eläkeoikeudet tulevat yhtä suuriksi. Eläkeoikeutta ei tarvitse jakaa, jos aviopuolisot sopivat muusta tavasta korvata karttuneiden eläkeoikeuksien arvon erotus. Enemmän eläkettä ansainnut puoliso voi eläkeoikeuden luovuttamisen sijasta myös 'ostaa' entiselle puolisolleen eläkejärjestelmästä sen eläkeoikeuden, joka hänen muuten tulisi luovuttaa. Myös jaossa menetetty eläkeoikeus voidaan korvata lisämaksuin.

Avioerossa luovutettu eläkeoikeus on pakollista vakuutusmaksuaikaa vastaavaa sekä eläkeoikeuden syntymisen että eläkkeen määrääntymisen kannalta. Näin saatu vakuutusajaksi

luetaan yleiseen odotusaikaan ja voi siten yksinään synnyttää eläkeoikeuden työelämän ulkopuolella olleelle.

3.1.6. Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkkeitä on kaksi: ansiotyökyvyttömyyseläke (Rente wegen Erwerbsunfähigkeit, EU) ja ammatillinen työkyvyttömyyseläke (Rente wegen Berufsunfähigkeit, BU). Näistä jälkimmäinen on osatyökyvyttömyyseläke.

Oikeus eläkkeeseen

Molempien eläkkeiden saamiseksi vakuutusaikaa tulee olla vähintään viisi vuotta (yleinen odotusaika). Lisäksi edellytetään, että viimeisten viiden vuoden aikana ennen työkyvyttömyyden alkamista on vähintään kolme vuotta pakollista vakuutusmaksuaikaa. Tätä viiden vuoden tarkastelujaksoa pidentävät mukaanluettavat ajat, korvaavat ajat ja huomioidettavat ajat.

Vakuutusaikaedellytykset katsotaan ennalta täytetyiksi, jos vakuutettu tulee työkyvyttömäksi kuuden vuoden sisällä koulutuksen päättymisestä, ja hänellä on ollut pakollista vakuutusmaksuaikaa vähintään vuosi viimeisten kahden vuoden aikana ennen eläketapahtumaa. Ansiotyökyvyttömyyseläkkeen myöntäminen edellyttää, että vakuutettu ei terveydentilansa vuoksi kykene enää mihinkään työhön. Ammatillisen työkyvyttömyyseläkkeen voi saada, jos terveys on alentunut niin, ettei vakuutettu kykene ansaitsemaan omassa tai siihen verrattavassa työssä puolta siitä, mitä terve työntekijä ansaitsee.

Eläkkeen määräytyminen

Työkyvyttömyyseläkkeiden laskennassa käytetään samaa laskukaavaa kuin vanhuuseläkkeissä (ks. kohta 3.1.5.). Eläkkeitä määrättäessä otetaan huomioon tulevaa aikaa siten kuin kohdassa 3.1.4. on kerrottu. Ansiotyökyvyttömyyseläkkeessä eläkelajikerroin on 1, ammatillisessa työkyvyttömyyseläkkeessä 0,6667.

Eläkettä laskettaessa tasataan vakuutushistoriassa olevien aukkojen vaikutusta eläkkeen määrään siten, että se on suhteessa yhtä suuri riippumatta vakuutushistorian pituudesta. Muuten esim. vuoden katkos vakuutusajassa pienentäisi huomattavasti enemmän 30-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkelle jäävän eläkettä kuin 45-vuotiaana eläkkeelle jäävän.

Eläkkeen tarkistaminen

Eläkkeitä tarkistetaan samoin kuin vanhuuseläkkeitä (ks. kohta 3.1.5.).

Eläkkeen maksaminen

Eläkkeet maksetaan 12 kertaa vuodessa. Ne muutetaan vanhuuseläkkeiksi, kun vakuutettu täyttää 65 vuotta. Eläkkeen maksaminen lakkaa, jos eläkkeensaajan ansiotulot ylittävät määrätyt rajat. Ansiotyökyvyttömyyseläkkeessä raja on vanhoissa osavaltioissa 620 DEM kuukaudessa ja uusissa osavaltioissa 520 DEM vuonna 1998. Ammatillisessa työkyvyttömyyseläkkeessä raja riippuu siitä, maksetaanko eläke täytenä vai osaeläkkeenä.

3.1.7. Perhe-eläke

Oikeus eläkkeeseen

Perhe-eläkettä voidaan maksaa leskeneläkkeenä mies- tai naisleskelle sekä lapseneläkkeenä edunjättäjän lapselle.

Eläkkeen saaminen edellyttää, että edunjättäjä oli eläkkeensaaja tai että hän oli täyttänyt viiden vuoden yleisen odotusajan. Vakuutusmaksukausien lisäksi tähän aikaan luetaan korvaava aika. Odotusaika katsotaan ennalta täytetyksi samoin edellytyksin kuin työkyvyttömyyseläkkeessä (ks. kohta 3.1.6.).

Täysi leskeneläke eli ns. suuri leskeneläke (grosse Witwen-/Witwerrente) maksetaan, jos edunsaaja on täyttänyt 45 vuotta tai on työkyvytön tai hänellä on alle 18-vuotias lapsi. Muussa tapauksessa maksetaan ns. pieni leskeneläke (kleine Witwen-/Witwerrente). Puolison omat tulot pienentävät eläkkeen määrää jäljempänä selvitettävällä tavalla.

Lapseneläkettä maksetaan alle 18-vuotiaalle lapselle, jos edunjättäjä oli täyttänyt yleisen odotusajan. Jos lapsi opiskelee täysipäiväisesti tai on työkyvytön, voidaan eläkettä maksaa kunnes lapsi täyttää 27 vuotta.

Eläkkeen määräytyminen

Ensimmäisten kolmen kuukauden ajan edunjättäjän kuolemasta molemmat leskeneläkkeet maksetaan edunjättäjän täyden eläkkeen suuruisena tai sen ansiotyökyvyttömyyseläkkeen suuruisena, johon edunjättäjällä kuollessaan olisi ollut oikeus. Tämän jälkeen suuri leskeneläke on 60 % ja pieni leskeneläke 25 % edunjättäjän eläkkeestä (tai ansiotyökyvyttömyyseläkeoikeudesta).

Jos lesken omat nettotulot ylittävät 1 252,42 markkaa kuukaudessa (n. 3800 FIM), vähennetään leskeneläkkeestä 40 % ylitteestä. Rajamäärää korotetaan 265,66 markkaa (n. 800 FIM) jokaisesta lapseneläkkeeseen oikeutetusta lapsesta, jota leski hoitaa. Tuloksi katsotaan omat ansiotulot ja sosiaalivakuutusetuudet.

Lapseneläke on 10 % leskeneläkkeen eläkeperusteesta, jos toinen vanhemmista on kuollut ja 20 %, jos lapsi on täysorpo. Eläkkeeseen maksetaan lisäksi lapsikorotus.

Leskeneläke ja lapseneläkkeet eivät yhteensä voi ylittää edunjättäjän eläkkeen tai eläkeoikeuden määrää.

Eläkkeen tarkistaminen

Eläkkeitä tarkistetaan samoin kuin vanhuuseläkkeitä (ks. kohta 3.1.5.).

Eläkkeen maksaminen

Oikeus leskeneläkkeeseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton. Leskelle maksetaan tällöin kahden vuoden eläkettä vastaava kertakorvaus.

Kasvatuseläke

Entiselle aviopuolisolle voidaan maksaa ns. kasvatuseläkettä (Erziehungsrente) entisen puolison kuoleman jälkeen, jos avioero on tapahtunut 1.7.1977 jälkeen. Eläkettä voidaan maksaa, jos edunsaaja hoitaa omaa tai entisen aviopuolison alaikäistä lasta eikä ole avioitunut uudelleen. Edunsaajan on täytynyt entisen puolison kuollessa olla vakuutettuna viiden vuoden yleinen odotusaika. Tämä odotusaika voidaan täyttää myös sillä eläkeoikeudella, jonka entinen puoliso on avioeron yhteydessä luovuttanut (ks. kohta 3.1.5.).

Kasvatuseläke ei ole varsinainen perhe-eläke, sillä se maksetaan edunsaajan omasta vakuutuksesta ja määräytyy omien vakuutusajkojen ja karttuneen eläkkeen perusteella. Eläke määrätään kuten ansiotyökyvyttömyyseläke, mutta omat tulot vaikuttavat maksettavan eläkkeen määrään kuten leskeneläkkeessä (ks. kohdat 3.1.6. ja 3.1.7.). Määräyksiä on tältä osin muutettu vuoden 1992 eläkeuudistuksen yhteydessä.

3.1.8. Mahdollisuus siirtyä varhennetulle eläkkeelle

Työntekijöiden ja toimihenkilöiden lakisääteisessä eläkevakuutuksessa on useita mahdollisuuksia siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle. Vuoden 1992 eläkeuudistuksen yhteydessä näitä mahdollisuuksia päätettiin asteittain vähentää. Tuolloin tehtyjä päätöksiä on muutettu ja niiden voimaantuloa on nopeutettu vuonna 1996 ja 1997 annetuilla laeilla. Naisille ja työttömille maksettava varhennettu vanhuuseläke poistuu vähitellen kokonaan niin, että 1.1.1952 ja sen jälkeen syntyneillä ei enää ole mahdollisuutta saada näitä eläkkeitä.

Pitkän vakuutusajan perusteella vanhuuseläkkeen (die Altersrente für langjährig Versicherte) voi saada 63 vuoden iässä ilman varhennusvähennystä, jos vakuutusaikaa on vähintään 35 vuotta eivätkä työtulot ylitä 620 markkaa kuukaudessa (n. 1900 FIM). Vakuutusajaksi katsotaan tällöin vakuutusmaksukausien lisäksi myös maksuvapautusajat ja huomiioon otettava aika. Tämä varhaiseläkemahdollisuus poistetaan asteittain nostamalla ikärajaa vuosien 2000 - 2003 aikana. Kun mahdollisuus saada täysi eläke poistuu, tulee tilalle mahdollisuus siirtyä vähennetylle varhennetulle eläkkeelle ensin 63 vuoden ikäisenä ja vuodesta 2010 alkaen 62 vuoden ikäisenä. Varhennusvähennys on 0,3 % varhennuskuukautta kohden.

Naistyöntekijä voi nykyisin saada eläkkeen 60 vuoden iässä ilman varhennusvähennystä, jos hänellä on pakollista vakuutusmaksuaikaa vähintään 10 vuotta 40 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Vakuutusaikaa tulee yhteensä olla vähintään 15 vuotta. Ansioraja on sama kuin edellä pitkän vakuutusajan perusteella maksettavassa eläkkeessä. Tämä eläkkeelle siirtymismahdollisuus poistetaan asteittain nostamalla ikärajaa vuosien 2000 - 2004 aikana. Ennen vuotta 1952 syntyneet voivat edelleen saada eläkkeen 60 vuoden iästä, mutta siihen tehdään silloin varhennusvähennys, joka on 0,3 % varhennuskuukautta kohden.

Työtön on voinut saada vähentämättömän vanhuuseläkkeen 60 vuoden ikäisenä, jos hän on ollut työttömänä vähintään 52 viikkoa viimeisten puolentoista vuoden aikana. Eläkkeen on voinut saada myös vakuutettu, joka 55 vuotta täytettyään on ollut 24 kuukautta erityisessä osa-aikatyössä (Altersteilzeitarbeit). Vakuutusaikaa on täytynyt olla vähintään 15 vuotta, joista pakollista vakuutusmaksuaikaa 8 vuotta viimeisten 10 vuoden aikana. Eläkkeen ikärajaa nostetaan vuoden 1997 alusta kuukausittain niin, että se on 63 vuotta vuoden 1999 lopussa. Sen jälkeen ikärajaa nostetaan edelleen kuukausittain kunnes se on 65 vuotta.

Ennen vuotta 1952 syntyneet voivat siirtymäkauden ajan saada eläkkeen vähennettynä 60 vuoden iästä.

Työntekijät, jotka ovat vähintään 50 prosenttisesti työkyvyttömiä ja joilla on vakuutusaikaa vähintään 35 vuotta, voivat siirtyä eläkkeelle 60 vuoden iästä lähtien ilman, että eläkkeeseen tehdään varhennusvähennystä. 35 vuoden vakuutusaikaan luetaan kaikki eläkeoikeudelliset ajat (ks. kohta 3.1.4.). Ansioraja on tällöinkin 620 markkaa kuukaudessa. Myös tämän eläkkeen ikärajaa nostetaan asteittain vuodesta 2000 lähtien 63 vuoteen. Vähennettyä eläkkeen voi kuitenkin edelleen saada 60 vuoden iästä.

Sekä tavallinen vanhuuseläke että edellä mainitut varhennetut vanhuuseläkkeet voidaan ottaa myös osa-aikaeläkkeenä. Eläke voi olla 1/3, 1/2 tai 2/3 täydestä eläkkeestä. Mitä pienempi eläke on sitä enemmän voi ansaita eläkkeen ohella. Osa-aikaeläkkeen voi ottaa vielä 65 ikävuoden täyttämisen jälkeenkin. Myöhemmin otettavaan eläkkeen osaan maksetaan silloin lykkäyskorotusta samoin kuin vanhuuseläkkeeseen.

3.1.9. Vapaaehtoinen vakuutus

Kaikki Saksassa asuvat 16 vuotta täyttäneet, jotka eivät ole pakollisesti vakuutettuja, voivat liittyä lakisääteiseen vakuutukseen vapaaehtoisesti. Saksan kansalaiset voivat kuulua vakuutukseen vapaaehtoisesti myös ulkomailla asuessaan. Muiden maiden kansalaiset voivat kuulua Saksan vakuutukseen vapaaehtoisesti sosiaaliturvasopimuksen perusteella. Vapaaehtoiseen vakuutukseen ei voi kuulua enää vanhuuseläkkeellä ollessa. Vapaaehtoisen vakuutuksen etuudet eivät ole yhtä kattavia kuin pakollisen vakuutuksen. Vapaaehtoinen vakuutusmaksuaika ei esim. yksinään anna oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen eikä naisille ja työttömille maksettaviin varhennettuihin vanhuuseläkkeisiin (ks. kohdat 3.1.6. ja 3.1.8.). Muuten etuudet ovat samat.

Vakuutusmaksu on sama kuin pakollisessa vakuutuksessa, mutta vakuutettu maksaa koko maksun itse. Vakuutettu voi määrättyjen tulorajojen puitteissa valita tulotason, josta maksu peritään ja eläke karttuu.

Pakollisen vakuutuksen puuttuvia vakuutusmaksuja voi joissakin tapauksissa maksaa vapaaehtoisesti jälkikäteen ja täyttää näin vakuutushistoriassa olevia aukkoja. Tämä on mahdollista esimerkiksi silloin, kun opiskeluaika ylittää pakollisessa vakuutuksessa mukaanluetavan kolmen vuoden enimmäisajan (ks. kohta 3.1.4.).

Aikaisemmin on ollut mahdollista maksaa pakollisen tai vapaaehtoisen vakuutuksen ohella vapaaehtoisia lisämaksuja ja korottaa näin tulevan eläkkeen tasoa. Tätä mahdollisuutta rajoitettiin vuoden 1992 eläkeuudistuksen yhteydessä niin, että vain ne, jotka uudistuksen tullessa voimaan maksoivat jo maksuja tai olivat täyttäneet 50 vuotta, voivat edelleen jatkaa vapaaehtoista lisävakuutusta. Vuoden 1998 alusta mahdollisuus vapaaehtoisten lisämaksujen maksamiseen poistettiin kokonaan.

3.2. Yrittäjien eläketurva

Suurin osa itsenäisistä yrittäjistä ei kuulu pakollisesti lakisääteiseen sosiaalivakuutukseen. Heillä on kuitenkin mahdollisuus liittyä järjestelmään vapaaehtoisesti kuten muillakin Saksassa asuvilla (ks. kohta 3.1.9.).

Pakollisesti lakisääteiseen vakuutukseen kuuluvat taiteilijat sekä freelancer toimittajat ja kirjailijat, joiden sairausvakuutus- ja eläketurvasta on säädetty erillisellä vuonna 1983 voimaan tulleella lailla. Laissa ei ole eläke-etuuksia koskevia erityisiä määräyksiä, vaan lain mukaan vakuutetut ovat oikeutettuja työntekijöiden ja toimihenkilöiden eläkejärjestelmästä myönnettäviin etuuksiin. Etuudet maksaa Liittotasavallan toimihenkilöiden vakuutuslaitos (BfA). Erityinen Taiteilijoiden sosiaaliturvakassa (Künstlersozialkasse, KSK) Wilhelmshavenissa päättää vakuutukseen kuulumisesta ja huolehtii vakuutusmaksujen keräämisestä. Maksut ovat samat kuin työntekijöille ja toimihenkilöille. Työnantajan osuus rahoitetaan erityisellä maksulla, jota maksavat taiteilijoita ja kirjailijoita sekä toimittajia työllistävät yhteisöt. Myös valtio osallistuu rahoitukseen.

Useilla ns. vapaiden ammattien harjoittajilla on omia pakollisia eläkejärjestelmiä. Niitä hoitavat yleensä sekä ammatillisesti että alueellisesti rajatut eläkelaitokset. Omia eläkejärjestelmiä on mm. lääkäreillä, hammaslääkäreillä, eläinlääkäreillä, apteekkareilla, arkkitehteillä, notaareilla ja lakimiehillä.

Vapaiden ammattien harjoittajien järjestelmiin kuuluvat usein sekä itsenäisesti ammattia harjoittavat että toisen palveluksessa olevat, jos heidät on vapautettu työntekijöiden ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutuksesta. Järjestelmistä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Etuuksien taso vaihtelee järjestelmästä toiseen. Etuudet rahoitetaan yksinomaan vakuutettujen maksuilla ja niille saadulla tuotolla. Maksutaso on lähellä työntekijöiden ja toimihenkilöiden vakuutusmaksutasoa. Vakuutetut voivat usein tietyissä rajoissa itse päättää maksun suuruudesta.

Maanviljelijöillä on ollut oma eläkejärjestelmä vuodesta 1957 (Altershilfe für Landwirte). Vakuutettuja ovat maatalousyrittäjät ja tilalla työskentelevät perheenjäsenet. Järjestelmästä myönnetään vanhuuseläkkeitä, varhennettuja vanhuuseläkkeitä sekä leskeneläkkeitä. Eläkkeet karttavat vakuutusvuosien mukaan siten, että 15 vakuutusvuotta oikeuttaa perusmäärän suuruiseen eläkkeeseen ja jokainen vakuutusvuosi kasvattaa eläkettä 3 prosentilla perusmäärästä. Eläkettä karttuu enintään 33 vuodelta. Eläkkeet rahoitetaan tasasuuruisin vakuutusmaksuin sekä valtion tuella.

4. Lisäeläketurva

Yleistä

Työnantajakohtaiset lisäeläkejärjestelyt ovat Saksassa yleisiä. Ne kattavat arviolta puolet yksityisen sektorin työntekijöistä. Julkisen sektorin työntekijöillä on lisäksi omat lisäeläkejärjestelmänsä, joita tässä ei tarkastella lähemmin. Lisäeläketurva on Saksassa tyypillisesti yksittäisen työnantajan järjestämää. Joitakin työmarkkinasopimuksiin perustuvia järjestelmiäkin on, mutta koko lisäeläketurvaa ajatellen niiden merkitys on vähäinen.

Työnantajakohtainen lisäeläketurva on yleisimmin työnantajan eläkesääntöön perustuva suora eläkelupaus, jonka rahastointi toteutetaan yrityksen kirjanpidollisin varauksin. Arviolta 54 prosentille työntekijöistä lisäeläketurva on järjestetty tällä tavoin. Yleisesti eläketurvaa järjestetään myös avustuskassoissa (Unterstützungskassen) ja eläkekassoissa (Pensionskassen). Pienet ja keskisuuret yritykset ovat etenkin aiemmin järjestäneet lisäeläketurvaa avustuskassoissa, jotka eivät takaa jäsenille laillista oikeutta eläkkeeseen ja ovat siten peri-

aatteessa olleet työnantajaa vähemmän sitovia kuin eläkekassat. Eläkekassat ovat yleensä suurten yritysten ja yritysryhmien perustamia vakuutusvalvonnan alaisia vakuutusyhtiöitä. Vakuutusyhtiöstä otetulla eläkevakuutuksella lisäeläketurvaa on järjestetty noin 14 prosentille työntekijöistä. Usein työnantajat myös yhdistävät edellä mainittuja järjestämistapoja siten, että esim. vanhuuseläketurva on järjestetty eri tavalla kuin työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurva.

Avustuskassojen vastuulle ja kirjanpidollisiin varauksiin perustuvilla eläkevastuilla on otettava luottovakuutus vuonna 1974 perustetusta eläkevakuutusyhdistyksestä (Pensions-Sicherungs-Verein, PSVaG).

Lisäeläkejärjestelmät ovat useimmiten etuusperusteisia. Maksuperusteisten järjestelmien suosio on jonkin verran kasvanut viime vuosina, mutta ne ovat edelleen harvinaisia.

Etuudet

Eläkejärjestelmään pääsemiseksi edellytetään yleensä 20 - 30 vuoden ikää ja puolesta vuodesta vuoteen jatkunutta työsuhdetta.

Tavallinen vanhuuseläkeikä on 65 vuotta. Vuonna 1974 annetun lisäeläkkeitä koskevan lain mukaan työntekijälle tulee myöntää työnantajakohtainen lisäeläke varhennettuna, jos hänellä on oikeus varhennettuun eläkkeeseen lakisääteisestä eläkejärjestelmästä. Varhennettu eläke voidaan kuitenkin myöntää vähennettynä.

Eläkkeen laskentatapoja on useita. Kansainvälisissä ja muissa suurissa yrityksissä tavallinen laskutapa on se, että eläkettä karttuu jokaiselta työskentelyvuodelta 0,2 - 0,6 % loppupalkasta lakisääteisen eläkkeen ansiokattoon asti ja tämän ylittävältä osalta 1 - 2 %. Pisin karttumisaika on tavallisesti 40 vuotta.

Työkyvyttömyyseläkkeenä maksetaan tavallisesti se vanhuuseläke, johon työntekijällä olisi ollut oikeus joko 55-vuotiaana, 60-vuotiaana tai normaalissa eläkeiässä, jos työsuhde olisi jatkunut yhtäjaksoisesti.

Leskeneläkkeenä maksetaan usein 60% edellä mainitusta työkyvyttömyyseläkkeen määrästä ja lapsen eläkkeenä vastaavasti 10% lasta kohden (täysorvolle 20%). Työlainsäädännön mukaan leskeneläke on maksettava samoin edellytyksin mies- ja naisleskelle.

Vapaakirjaoikeuden tulee lain mukaan syntyä viimeistään, kun työntekijä on kuulunut järjestelmään 10 vuotta. Tavallisesti vapaakirjaoikeus syntyy asteittain siten, että se on täysi kymmenen vakuutusvuoden jälkeen. Alle viiden vuoden työsuhteesta vapaakirjaoikeutta ei yleensä synny. Työnantajan on silloin kuitenkin maksettava työntekijän maksuosuudet takaisin (korolla tai ilman). Kun kyseessä on eläkevakuutus voidaan eläkeoikeus siirtää uuden työnantajan järjestelmään.

Eläkkeitä tulee tarkistaa vähintään kolmen vuoden välein. Korkeimman työtuomioistuimen päätöksen mukaan tarkistuksessa on käytettävä joko hintatason muutosta kuvaavaa indeksia tai aktiivijäsenten nettoansioiden nousua, jos se on matalampi.

Vakuutusmaksut ja verotus

Työntekijöiden osallistuminen lisäeläketurvan rahoittamiseen riippuu vakuutuksen järjestämistavasta. Vakuutusyhtiöissä ja eläkekassoissa järjestetyn lisäeläketurvan kustannuksista voidaan osa periä työntekijöiltä, muissa järjestelyissä yleensä ei. Tavallista kuitenkin on, että työnantajat kustantavat lisäeläkkeet yksin.

Myös vakuutusmaksujen verotus riippuu lisäeläketurvan järjestämistavasta. Tavallisesti työnantaja voi vähentää maksut verotuksessa. Vakuutusyhtiöihin ja eläkekassoihin maksetut työnantajamaksut luetaan kuitenkin työntekijän verotettavaksi tuloksi. Työntekijä voi vähentää eläkevakuutuksen vakuutusmaksuja rajoitetusti.

Vakuutusyhtiössä järjestetystä eläkevakuutuksesta ja eläkekassasta maksettavia eläkkeitä verotetaan kuten lakisääteisiä eläkkeitä (ks. kohta 3.1.3.) Ne ovat siten suurimmaksi osaksi verotonta tuloa. Avustuskassasta ja suoraan yrityksestä maksettavia eläkkeitä verotetaan kuten ansiotuloja, mutta eläkkeestä myönnetään erityisiä vähennyksiä.

5. Työssä tai eläkkeellä toisessa maassa

Lakisääteinen eläketurva

Saksan kansallisen lainsäädännön mukaan lakisääteiset eläkkeet maksetaan ulkomaille ilman rajoituksia, kun ulkomailla oleskelu on tilapäistä. Tilapäiseksi katsotaan yleensä ulkomailla oleskelu, joka kestää enintään vuoden. Jos oleskelu on pitempiaikaista, maksetaan muille kuin Saksan kansalaisille tai heihin rinnastettaville eläkkeestä vain 70 %. Eläkkeestä vähennetään tällöin sen rahoittamiseen käytetty laskennallinen valtionosuus. Alentuneen työkyvyn perusteella myönnettävien eläkkeiden maksamiseen liittyy usein vielä niiden myöntämisperusteista johtuvia erityisiä rajoituksia. Vanhuus- ja perhe-eläkkeet voidaan myös myöntää ulkomaille edellä mainituin rajoituksin. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen, vaikka onkin periaatteessa mahdollista, on käytännössä usein vaikeaa.

Sosiaaliturvasopimukset ja EU-asetus 1408/71 merkitsevät usein poikkeamista edellä mainituista kansallisista säädöksistä. Lakisääteiseen vakuutukseen kuulumisesta, vakuutusaikojen hyväksilukemisesta, eläkkeiden määräytymisestä ja eläkkeiden maksamisesta toiseen maahan ovat Suomen ja Saksan välillä voimassa EU-asetuksen 1408/71 ja sen toimeenpanoasetuksen 574/72 määräykset. Suomen ja Saksan välillä on myös kahdenvälinen sosiaaliturvasopimus.

Lisäeläketurva

Ulkomaille töihin lähtevä voi lain mukaan pysyä saksalaisen työnantajansa kirjanpidollisiin varauksiin perustuvassa eläkejärjestelyssä, mutta käytännössä se on erittäin harvinaista. Avustuskassassa tai eläkekassassa karttunut vapaakirjaoikeus säilyy myös ulkomaille muuton jälkeen. Eläkeoikeuden siirtäminen ulkomaiseen eläkejärjestelmään ei sen sijaan yleensä ole mahdollista.

Vakuutusyhtiöön tai eläkekassaan maksetut vakuutusmaksut voidaan vähentää verotuksessa vain, jos yhtiö tai kassa toimii Saksassa. Siten esim. Suomesta otetun yksityisen eläke-

vakuutuksen vakuutusmaksuja ei voi vähentää Saksan verotuksessa. Lisäeläkejärjestelyihin liittyvä luottovakuutus kattaa niinkään ainoastaan Saksassa työskentelevien työntekijöiden eläkeoikeudet.

Sosiaaliturvasopimukset ja EU-asetus 1408/71 eivät koske työnantajakohtaista lisäeläketurvaa.

6. Osoitteita

Työ- ja sosiaaliministeriö, Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, Postfach 500, D-53105 Bonn. Faksi: 0180-5151511

Saksan eläkevakuutuslaitosten liitto, Der Verband Deutscher Rentenversicherungsträger (VDR), Eysseneckstrasse 55, D-60322 Frankfurt am Main. Faksi:+(49-69)1522 320

Maatalouden vanhuuskassojen liitto, Gesamtverband der landwirtschaftlichen Alterskassen, Weissensteinstrasse 72, D-34131 Kassel-Wilhelmshöhe.

7. Kirjallisuus

Benefits Report Europe & USA & Canada 1997. Watson Wyatt Worldwide. Brussels 1997.

Auf einen Blick: Soziale Sicherheit. Der Bundesminister für Arbeit und Sozialordnung. Bonn 1992.

Bauer Uwe et al. Handbuch der betrieblichen Altersversorgung. Band I. Grundlagen und Praxis. Wiesbaden 1992.

Bolderson Helen, Gains Francesca. Crossing National Frontiers. Department of Social Security Research Report No. 23. HMSO. London 1993.

Die gesetzliche Rentenversicherung im Jahre 1992. Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. Frankfurt am Main 1993.

Die Änderungen im Rentenversicherungsrecht durch Rentenreformgesetz 1999. VDR Info Nr. 4/97.

Ein Kind = 3 Jahre für die Rente. Gesichertes Leben 2 /95. Zeitschrift der Landesversicherungsanstalt Schleswig-Holstein.

IBIS Briefing Service. November 1997. Charles D. Spencer & Associates, inc. Chicago 1997.

IBIS Reference Manual - Germany. November 1994. Charles D. Spencer & Associates, inc. Chicago 1994.

International Benefit Guidelines 1994. William M. Mercer Limited. London 1994.

Old Age replacement ratios. Volume 1. Eurostat Series 3D. Luxembourg 1993.

Pieters Danny et al. Introduction into the Social Security Law of the Member States of the European Community. Second edition. Bruylant. Brussel 1993.

Rechengrößen in der gesetzlichen Rentenversicherung. Stand 1.7.1997. Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. Internetosoite:www.vdr.de/service/rgr.htm

Rentenreform '92. Die wichtigsten Neuregelungen im Überblick. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte. Frankfurt am Main 1991.

Rentenreformgesetz 1992 - Renten-Überleitungsgesetz - Textausgabe. Der Bundesminister für Arbeit und Sozialordnung. Bonn 1991.

Ruland Franz. Aktuelle tendenzen der rentenpolitischen Diskussion in der Bundesrepublik Deutschland. Soziale Sicherheit. Wien. Nr. 2/1995.

Social Protection in the Member States of the Community. Situation on July 1st 1993 and evolution. Comission of the European Communities. Directorate-General of Employment, Industrial Relations and Social Affairs. MISSOC-Secretariat. Cologne 1993.

Social Security Programs Throughout the World - 1993. U.S. Department of Health and Human Services. Social Security Administration. Office of Research and Statistics SSA Publication No. 13-11805. May 1994.

Supplementary pensions in the European Union. Social Europe. Supplement 3/94. Brussels 1994.

Übersicht über die Soziale Sicherheit. Stand: Januar 1991. Der Bundesminister für Arbeit und Sozialordnung. Bonn 1991.

Unsere Sozialversicherung. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte und Landesversicherungsanstalten. Berlin 1993.

Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. VDR Online. Rentenversicherung in Zahlen 1996/1997. Internetosoitteessa.www.vdr.de/

Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. VDR Online. Verschiebung der Altersgrenzen. Internetosoitteessa.www.vdr.de/

Verband Deutscher Rentenversicherungsträger. Rente und Hinzuverdienst. Ausgabe 1997/1998.

Werte der Rentenversicherung. Gesichertes Leben 1/97. Zeitschrift der Landesversicherungsanstalt Schleswig-Holstein.

SU/Sini Laitinen-Kuikka

13.07.98

Julkaisemattomat lähteet:

Suomen ja Saksan sosiaaliturvasopimusta koskevat yhdyslaitosneuvottelut Helsingissä 1998. Jaettu materiaali, Anlage 1 ja 2.